

DE IMPERIO GNAEI POMPEI

*Марк Тулий Цицерон
В защита на Манилиевия закон
(За пълномощията на Гней Помпей)
Реч, произнесена пред римските граждани
на форума, 66 г.*

Кратко съдържание

*Основи на по-късните политически изяви на Цицерон
Политическото положение*

План на речта

I Изкуството на войната:

Военната слава е поставена на карта (залог е военната слава и чест);

Дългът за защита на съюзниците;

Рискове за данъчните приходи;

Заплаха за собствеността на римските граждани;

II Значимостта на войната:

Първоначалните успехи на Лукул;

Бягството на Митридат и Тигран;

Метеж сред римската войска;

III Избор на пълководец:

Има се предвид само Помпей;

Неговият опит във военното дело;

Неговите досегашни военни подвизи;

Неговата безкористност;

Неговото чувство за мярка и човешкото му поведение;

Неговата осанка и външност;

Неговото военно щастие и късмет;

Обобщение;

IV Опровергаване на противниците на законопроекта:

Опровергаване на Хортензий;

Опровергаване на Катул;

Обръщение към народа;

Грешките на другите военачалници;

Авторитетни защитници на закона;

V Заключение

Въведение

I 1 Макар че видът на вашето многолюдно присъствие винаги да ми е бил изключително приятен, а това място¹ да е било винаги тъй великолепно за общуване по държавни въпроси и отлично за произнасяне на речи, квирити², все пак да поема по пътя към славата, който винаги е бил открит пред всеки благороден гражданин, досега ме е възпирало не моето нежелание, а възгледите ми за живота, възприети на младини. Понеже преди това поради младостта си още не дръзвах да се докосна до авторитета на това място и смятах, че тук подобава да се представя само красноречие, свършено по дарование и грижливо обработено със старание, аз реших, че всичкото ми време трябва да бъде предоставено на приятелите ми в трудни за тях времена.

¹ Ораторската трибуна на форум (ростри).

² Почетно-тържествено обръщение към римския народ.

2 По този начин от една страна винаги са се намирали хора, които да защитават вашата кауза от тази трибуна, а от друга страна моят усилен труд, зает честно и почтено със съдебни дела на частни лица, спечели твърде висока оценка и щедра награда. Защото когато поради отлагане на народното събрание три пъти бях първи бях обявен за претор от всички центурии³, лесно се досетих, римляни, какво е мнението ви за мен и как искате другите да постъпват. Сега, когато имам и толкова голям авторитет, колкото вие пожелахте да ми дадете като ми поверихте тази почетна длъжност, избирането ми за претор, и пълната възможност да говоря пред народа по държавни дела, каквато възможност може да придобие един деятелен човек, който почти ежедневно произнася речи на форума и в съда, аз разбира се, ще използвам всичкото си влияние, колкото и да е то, в полза на тези, които са ми го гласували, и ако мога да постигна нещо с моето ораторско изкуство, най-вече бих го проявил пред тези хора, които със своя избор сметнаха за необходимо да ме възнаградят и за него.

3 И преди всичко аз особено се радвам на това, че на мен, човек непривикнал да взима думата от такова място, ми се е предоставил такъв случай за пледиране, в който никому не би могло да липсва красноречие. Защото трябва да говоря за

³ Преторите се избирали от центуриатните комиции; щом като кандидатът получавал в дадена центурия болшинство гласове, преброителите го съобщавали на председателя на изборната комисия, а той го обявявал на събранието; името на кандидата, пръв получил болшинството гласове в центуриите, се съобщавало първо. Причина за отсрочването на изборите не е известна.

изключителната и безпримерна доблест на Гней Помпей; да се говори за него е лесно да почнеш трудно да спреш. Затова аз не трябва да съм многословен, а по-скоро да имам мяра в говоренето.

II 4 И за да започна с това, с което започна цялото дело – тежка и опасна война срещу вашите данъкоплатци и съюзници предприемат двама твърде могъщи царе, Митридат и Тигран, от които единият оставен от нас на спокойствие, другият – предизвикан, смятат, че им се е предоставил удобен случай да завладеят Азия⁴. Римски конници, многоуважавани мъже, чиито огромни финансови средства са вложени в бизнеса с данъците и налозите, събирани за ваша полза, получават ежедневно от Азия писмени донесения⁵. Заради близките ми взаимоотношения с това съсловие те ми възложиха при воденето на това общодържавно дело да защитавам и техните собствени интереси.

⁴ Азия е римска провинция, образувана на територията на бившето Пергамско царство през 133 год. пр. н. е. В състава ѝ влизали областите Фригия, Мидия, Кария и Лидия. Получила провинциално устройство през 126 г. Под данъкоплатци Цицерон разбира населението на провинцията; съюзници са населението на провинциите и царете с договори за приятелски връзки с Рим.

⁵ Събирането на данъците и налозите, а също и таксите от ползване на пасбища в провинциите съгласно Семпрониевия закон от 123 г., се отдавали в Рим от цензорите за откуп за пет години. Откупчици били римски конници, обединени в компании *societates*. "За задълженията", III, 88. "Та би ли могло в която и да е държава, която трябва да се опира на слава и доброжелателност спрямо съюзниците, да са полезни ненавистта и позора? Аз често не съм бил съгласен даже с моя приятел Катон. Той, струва ми се, прекомерно непримиримо защитава интересите на хазната и постъпленията от данъците, а отказва всичко на откупчиците, много неща на съюзниците, докато ние трябва да сме милостиви към тях; с откупчиците ние обикновено процедираме така, както с нашите арендатори, още повече, че такава съгласие на съсловията е било важно за благополучието на държавата. Курион също говори лошо, като нарича делото на жителите отвъд река По основателно, но винаги добавя: "Нека да победи ползата!" По-добре би било да докаже, че делото е несправедливо, защото не е полезно за държавата, отколкото да казва, че е полезно, като същевременно признава, че то е несправедливо."

5 Съобщават им, че много села на Витиния, която сега е ваша провинция⁶, са опожарени, че царството на Ариобарзан⁷, което граничи със страни, ваши данъкоплатци, е изцяло под властта на враговете; Лукул, извършил големи подвизи, се е оттеглил от командването;

неговият заместник⁸ не е достатъчно подготвен за ръководенето на такава важна война; всички съюзници и граждани искат и настояват за един пълководец⁹ в тази война; че единствено от него враговете се страхуват и от никой друг.

⁶ Витиния била завещана на Рим от цар Никомед IV Филопатор през 75 г.

⁷ Ариобарзан III, цар на Кападокия, привърженик на Помпей, впоследствие помилван от Цезар, но убит по нареждане на Гай Касий Лонгин. Помпеяните му дали прозвищата Eusebes et Philoromaeus "верен на дълга" и "приятел на римляните". Виж писмо Fam., XV, 2. "Когато ми беше донесено вашето нареждане да пазя цар Ариобарзан, "Верен на своя дълг" и "Обичаш римляните", да браня царството, безопасност и неприкосновеността на царя и да служа за опора на царя и царството му; и след това както вие добавяте, че за безопасността на този цар народът и сенатът са силно загрижени - такова постановление нашето съсловие нито веднъж не е внасяло за нито един цар, аз сметнах за свой дълг да съобщя за вашето решение на царя и да му обещаю своята защита, вяност и внимание та той да се може да се обръща към мен когато нещо му трябва, тъй като вие ми възложихте личната му безопасност и неприкосновеността на царството."

⁸ Консулт за 67 г. Маний Ацилий Глабрион.

⁹ В текста imperator - титлата през републиканската епоха означава пълната власт (военна, съдебна, административна), която притежават висшите магистрати – консули претори, диктатори и др.

Argumentatio (1)

De geneze belli

De populi Romani gloria

6 Виждате какъв е случаят, преценете какво трябва да се направи. Струва ми се, че първо трябва да говоря за вида на тази война, после – за огромното ѝ значение, сетне за избора на пълководец. Видът на тази война е такъв, че би трябвало най-вече да подбуди и възпламени вашите сърца да я доведете до край. Това е война, в която е заложена на карта славата на Рим, която ви е завещана от прадедите, велика във всички начинания, но най-величествена във военните дела. Под заплаха е сигурността на съюзниците и приятелите, заради което предците ви са водили дълги и тежки войни. Изложени на опасност са най-сигурните и най-големите източници на доходи за римския народ - ако ги загубите, бихте се лишили и от средства и за благата на мира, и за водене на война. Риск грози имуществото на много граждани, за което вие сте длъжни да се погрижите, както за хората, така и за интереса на държавата.

III 7 И понеже винаги сте се стремели към слава повече от другите народи и сте били жадни за похвала, длъжни сте да изтриете петното, получено от предишната Митридатова война, дълбоко заседнало и твърде много вкоренило се в името на

римския народ. Та този, който в един единствен ден само с едно съобщение и с една писмена заповед разпореди да бъдат избити и изклани римските граждани от толкова много градове в цяла Азия, не само че досега не е получил никакво наказание, достойно за неговото злодеяние, ами оттогава вече двацет и трета година царува и така царува, че иска не да се укрива в Понт, нито в дебрите на Кападокия; той иска да излезе от земите на бащиното си царство и да се подвизава в земите, на вашите данъкоплатци, тоест в самото сърце на Азия.

8 Наистина досега

нашите пълководци така са се сражаваха с този цар, че са се връщали у дома само със знаци на победата, но не и със самата победа. По случай победата над Митридат получи триумф Луций Сула, получи триумф и Луций Мурена,¹⁰ двама

¹⁰ Луций Лициний Мурена започва военна служба в първата война с Митридат. После бил квестор заедно със Сервий Сулпиций Руф. Едилството му не било забележително. По време на третата война с Митридат, 74 г. Мурена бил легат на Луций Лициний Лукул. През 65 г. бил претор и си спечелил популярност с провеждането на разкошни гладиаторски игри. През 64 г. като пропретор на Трансалпийска Галия спечелил благоразположението на римляните и на провинциалите със своята безпристрастност. 63 г. се кандидатира за консул за 62 г. Съперници му били Децим Юний Силан, Сервий Сулпиций Руф и Луций Сергий Катилина. През октомври 63 г. за консули били избрани Силан и Мурена. Като легат на Сула, макар и претърпял поражение, Мурена все пак празнувал триумф.

изключително храбри мъже и забележителни военачалници, но така триумфираха, че онзи, макар разбит и победен, продължи да царува. Действително обаче трябва да се отдаде похвала на тези военачалници за това, което извършиха, да се прояви снизхождение за това, което оставиха зад себе си, понеже от тази война държавата отзова Сула в Италия, а Сула – Мурена.

IV 9 Но Митридат употреби всичкото останало му време, не за да се забрави старата война, а в подготовката на нова. След като построи и съоръжи огромна флота и събра многобройна войска от всички племена, от които можа, под предлог че ще обяви война на своите съседи, жителите на Боспор¹¹, проводи пратеници и писма чак в Испания до тези вождове, с които тогава воювахме¹², та войната да се води на два твърде отдалечени и много различни фронта от две вражески войски с единен замисъл по суша и по

¹¹ Подготовката на Митридат за поход против Боспор Кимерийски (сега Керченски пролив) предшества действията му срещу Мурена.

¹² Римският наместник в Испания Квинт Серторий събрал изгнаници, недоволни от режима на Сула, провъзгласил независимостта на Испания и обявил война на Рим. Наричали Серторий “новия Ханибал”, и сходството в политическата ситуация действително било голямо. Отново заплахата за Рим идвала от Пиренейския полуостров, а липсата на флот Серторий компенсирал със съюз с пиратите, които му осигурили безопасност по море и отличен плацдарм за настъпателни операции, като някои острови в Балеарския архипелаг, завладени през 81 г. за Серторий от киликийските пирати. Тук те прихващали продоволствените морски съдове на римляните, като заставяли армията им да гладува, като създавали паника и недоволство. И както Ханибал поставил Рим пред перспективата да води война на два фронта, като сключил съюз с Филип V, така и Серторий докарал римляните до ужас, когато те разбрали за преговорите му с Митридат. Младият Гней Помпей, изпратен с армия в Испания, успял след няколко поражения да сломи упорството на въстаналите не толкова със сила, колкото с хитрост. Помпей употребил всички сили да посее вражди сред въстаниците и да неутрализира съюза им с Митридат и с пиратите. Самият Серторий бил убит от заговорници по време на пир през 72 г., но неговата морска база още дълго била пиратско гнездо.

море, та вие да се сражавате за оцеляването на самата си власт, притиснати от двойна борба.

10 Но все пак опасността от едната страна, тази на Серторий и на Испания, която имаше много повече устойчивост и сила, бе премахната с божествената съобразителност и изключителната доблест на Гней Помпей. На другия фронт Луций Лукул, забележителен човек, така ръководи военните действия, че великите и славни успехи в началото на войната изглежда трябва да се отдадат не на късмета, а на храбростта му, а пък последните събития трябва да се отдадат не на грешка, а на променливото военно щастие. Но за Лукул ще говоря на друго място и то така ще говоря, римляни, че нито заслужената похвала да изглежда принижена от моята реч, нито да му се измисля незаслужена.

11 За достойнството и славата на вашата власт, понеже така започнах моята реч, преценете какво отношение смятате, че трябва да възприемете. V. Нашите предци често са водила войни, дори когато на наши търговци или корабовладелци са били нанасяни не много сериозни оскърбления. Вие какво отношение трябва да имате, след като толкова хиляди римски граждани с една едничка заповед и едновременно бяха избити? За надменно отношение към пратеници вашите предци пожелаха Коринт¹³, светлината на цяла

¹³ През 196 г. Рим провъзгласил независимостта на Гърция и поставил Коринт начело на новия Ахейски съюз. 50 години по-късно, през 146 година процъвтвяващият град въстанал срещу римското господство и бил безпощадно наказан. Римският пълководец

Гърция, да бъде унищожен. Ще търпите ли вие да остане без възмездие този цар, който уби пратеник и консулар на римския народ, като го окова и бичува и подложи на всякакви мъчения? Предците ви не понасяха свободата на римските граждани да бъде ограничавана. Вие ще останете ли безразлични към изтръгнатия живот? Те са преследвали за оскърбеното дори с дума право на пратеничество. Вие ще изоставите ли пратеник, подложен на всякакви видове мъчения?

Salus socioꝝum atque amicoꝝum

12 Внимавайте да не би, както за тях е било най-прекрасното нещо да ви завещаят толкова голяма и прекрасна държава, така за вас да е най-позорното нещо като сте приели да не можете да я защитите и да я запазите. Какво да ви кажа за това дето сигурността на нашите съюзници е подложена на извънреден риск и на крайна опасност, какви чувства трябва да ви вълнуват? Цар Ариобарзан, съюзник и приятел на римския народ, е изгонен от царството си, двама царе застрашават цяла Азия, настроени крайно враждебно не само срещу вас, но и срещу вашите съюзници и приятели. Всички градове из цяла Азия и цяла Гърция са

Луций Мумий избил коринтските мъже, а жените и децата продал в робство. За унищожението на Коринт получил почетното прозвище Achaicus Ахейски. Голяма част от завладените произведения на изкуството заповядал да бъдат откарани в Рим. Част от територията на град Коринт била предоставена на Сикион, а другата станала римска собственост. През 44 г. Юлий Цезар възстановил град Коринт като римска колония, като я нарекъл в своя чест Laus Julia Corinthus, Коринт, Юлиева слава.

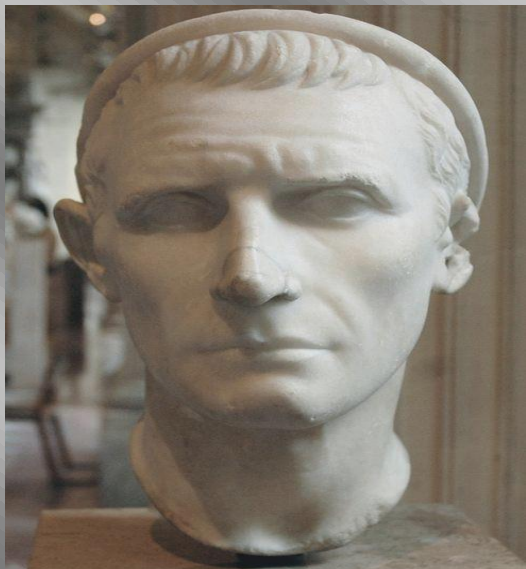

принудени да чакат вашата помощ поради застрашителния размер на опасността. Определен пълководец от вас не смеят да искат, особено след като вие сте им изпратили друг, нито пък смятат, че могат да сторят това без да си навлекат огромни неприятности.

13 Те виждат и усещат същото, което и вие – че има един мъж, у когото всички качества са свършени, че той е наблизил и затова им е по-трудно да са лишени от него. Те разбират, че дори само неговото пристигане и самото му име, макар и да е дошъл да води война по море, са задържали и забавили атаките на враговете. Те със своето мълчание ви молят, понеже не могат открито да говорят - да ги смятате за достойни, също като съюзниците от останалите провинции, да поверите тяхната сигурност в ръцете на толкова велик мъж. И те ви молят толкова по-настоятелно, понеже ние обикновено изпращаме в провинциите, облечени в империй такива хора, че даже ако те ги защитават от врагове, все пак тяхното пристигане в градовете на съюзниците не се различава много от вражеско завладяване. Те по-рано бяха слушали за Помпей, а сега го гледат пред себе си – с толкова голяма въздържаност, такава благост, такава човечност, че хората се смятат за толкова пощастливи, колкото по-дълго се задържи той при тях.

Populi Romani vectigalia

VI 14 И тъй ако нашите предци само и единствено заради своите съюзници, без самите те да са били предизвикани от някаква неправда, водиха войни с Антиох¹⁴, с Филип¹⁵, с етолийците¹⁶, с

14 Антиох III Велики, 242 г. - 186, сирийски цар от династията на Селевкидите. От 220 до 214 г. потушил въстанието на сатрапите в Персия, Мидия и Мала Азия. През 219 г. започнал война с Египет (четвърта Сирийска война), Антиох III завладял Койлесирия, Финикия и Палестина, но претърпял поражение в битката при Рафия (217) и загубил своите завоевания. Антиох Трети спечелил могъщество, слава и прозвището Велики със своите източни походи през 212- 205 година, по време на които били подчинени партите и Бактрия и сключен съюз с индийския цар. През 203 Антиох III отвоювал от Египет Палестина, а после се опитал да завладее градове в Мала Азия и Тракия, което предизвикало стълкновение с Пергам и Рим (Сирийска война 192-188). След поражението си при Магнезия (190) Антиох III сключва мир и Селевкидското царство става второстепенна държава. Антиох III бил убит в Елимаида от местни жители когато войските му ограбвали храма на бог Бел.

15. Филип V (238-179 г.), син на Деметрий Втори, от 221 г. цар на Македония. През 220 г. македонците били ввлечени в Съюзническата война (220 – 217 г.), която заедно с ахейците водели в Гърция против етолийците. По време на обсадата на фтиотийския град Тива през 217 г. Филип V получил известие за поражението на римляните от Ханибал при Тразименското езеро. Той незабавно сключил мир с етолийците, за да се намеси в борбата с римляните за илирийските владения. През 216 г. македонският флот се опитал да завладее Аполония. Следващата година Филип V сключил антиримски договор с Ханибал. През лятото на 214 г. македонският флот от 120 кораби отново се появил в крайбрежието на Илирия. Бил превзет град Орик, а Аполония - обсадена. Римският претор Марк Валерий Левин с внезапен щурм освободил Орик и принудил Филип V да се спасява с бягство. Тези събития поставили началото на Първата македонска война, в която на страната на Рим против Филип V се сражавали Етолийският съюз, Пергам, Спарта и Елида. 213 г. Филип V успешно действал в Илирия, 209 г. помогнал на ахейците в Пелопонес, а през 207 г. разгромил етолийците и те сключили мирен договор с него. Римляните също сключили мирен договор с Филип. През юни 197 година антимакедонската коалиция разбила Филип

картагенците¹⁷, с колко голяма всеотдайност подобава вие да защитавате сигурността на предизвиканите с беззакония съюзници ведно с достойнството на вашата държава, особено като са заложи на карта толкова големи ваши приходи? Защото данъците от другите провинции, римляни, са толкова малки, че едва стигат за охрана на самите провинции: Азия действително е така изобилна и плодородна, че и с тучните си поля, и с разнообразието на плодовете, и с обширните си пасища, и с огромния износ с лекота превъзхожда всички страни. Следователно, римляни, ако искате да си запазите и за в бъдеще възможност за водене на война и да живеете достойно в мирно време, тази ваша провинция трябва да защитавате не само от бедствие, но и от угрозата от бедствие.

15 В други случаи, загубата се преценява, когато бедата вече е отминала. Но при събиране на данъци не само идването на злината, но и самият страх от нея причинява бедствие.

Защото когато пълчищата на врага са наблизо, макар и още да не е са нападнали, стадата биват изоставяни, обработването на нивите се прекратява, търговското корабоплаване замира. Затова нито от мита, нито от десетъци, нито от данък върху пасищата приходите

Пети при Киноскефале и той бил принуден да сключи мирен договор с Рим. Загубил своите владения в Гърция, Кария и проливите, предал целия си флот и изплатил контрибуции на Рим. През 191 год. заедно с Рим воювал срещу Антиох Трети. Умрял през 179 год. когато подготвял поход срещу дарданите.

¹⁶ Войната с етолийците (189 г.) била свързана с нападението им над гръцки градове.

¹⁷ Повод за Втората пуническа война бил нападението на Ханибал над град Сагунт в Испания.

могат да бъдат запазени¹⁸: ето как често и само един слух за опасност и само единият страх от война са ни лишавали от целогодишни доходи.

16 Следователно как според вас трябва да са настроени било тези, които ни плащат данъци, било тези, които ги събират и тези, които ги взимат на откуп, когато двама царе с огромни пълчища са толкова близо? Когато един набег на конница за нула време би могъл да ви лиши от целогодишен приход? Когато публиканите сметнат, че се намират в опасност самите те, огромният брой роби в домакинствата им - по солниците, по нивята, по пристанищата и по постовите караули? Мислите ли, че вие можете да се радвате на тези блага, ако не защитите хората, които ви ги осигуряват и не ги избавите не само, както по-рано споменах, от беди, но и от страх от беди?

¹⁸ Десятък се нарича една десета част от всички видове урожай, събиран за римската хазна. Ползването на държавни земи (*ager publicus*) за пасища се давали на откуп; сумите (*scriptura*) се начислявали според броя глави добитък.

Bona multorum civium

VII 17 Най-после ние не можем да пренебрегнем и това, което аз бях оставил за накрая, като говорех за характера на войната: става въпрос за имуществото на мнозина римски граждани, за които вие, като люде разумни, трябва да се погрижите. Защото публиканите, хора твърде честни и почтени, са пренесли в Азия своя бизнес и своите капитали, а техните капитали и финансови интереси сами по себе си вече заслужават вашето внимание. И с основание, ако ние винаги сме смятали данъчните приходи за жизнени сили на държавата, по право ще наречем съсловието, което ни ги осигурява, опора за останалите съсловия.

18 После, някои предприемчиви и дейни хора от другите съсловия¹⁹ отчасти сами въртят бизнес в Азия, за които сте длъжни да се грижите, докато те отсъстват, отчасти са вложили големи капитали в тази провинция²⁰. Следователно вие с вашата човечност подобава да предпазвате голям брой от тези граждани от беда, с мъдростта си - да разбирате, че бедата на мнозина граждани не може да не се отрази на положението на държавата.

И наистина, няма да има вече никакво значение ако ние със спечелена победа си възвърнем доходите от данъците, след като

¹⁹ Освен откупчиците в Азия се намирали много бизнесмени от други съсловия: търговци, сарафи, корабовладелци, занаятчии. Те пострадали през 88 г. и през 74 г.

²⁰ Мнозина богати хора влагали средствата си във финансовите дела на откупчиците и предоставяли заеми на градските общини в провинциите. Виж писмата Fam., V, 5; Att., I, 13; 19; V, 21; VI, 1.

сме загубили самите откупчици; защото предишните откупчици, вече разорени от бедата, няма да имат възможност отново да се включат в търгове за откуп, а новите откупчици няма да имат желание да се заемат охотно с този бизнес поради страх.

19 По-нататък, същата тази Азия и същият този Митридат, в началото на тази война, ни дадоха добър урок, който ние трябва да помним, научени от нещастieto: когато твърде много хора загубят в Азия големи капитали, в Рим, както знаем, плащането по кредитите ще се преустанови и кредитът ще рухне. Защото много граждани на една и съща държава не могат да загубят своето имущество, без да вълечат в това нещастие още голям брой други хора. Предпазете нашата държава от тази опасност и повярвайте на мен и на своя собствен опит: кредитът, съществуващ сега, и всички парични обороти, които се извършават в Рим на форума са тясно и неразривно свързани с паричните обороти в Азия; крахът на последните ще нанесе на първите такъв силен удар, че те не могат да не се сринат. Поради това преценете дали трябва още да се колебаете да залегнете с всички усилия за воденето на тази война, в която вие ще защитите славата на вашето име, живота на съюзниците, огромните приходи от данъци, богатствата на много ваши съграждани, обвързани тясно с интересите на държавата.

VIII 20 Понеже за типа война вече говорих, сега ще кажа няколко думи за нейната значимост. Могат да ми кажат, че

тя по своя характер е такава, че трябва да се води, но не е толкова трудна, че да се боим. Тук аз особено трябва да се постарая да не ви изглежда дреболия това, което изисква върховното ви внимание. И всички да ме разберат, че изказвам такава похвала за Луций Лукул, каквато трябва да се отдава на силен мъж, разумен човек и велик пълководец, казвам, че при неговото пристигане силите на Митридат бяха многобройни, добре организирани и снабдени, че град Кизик, забележителен и приятелски настроен към нас, бе обсаден²¹ от същия този цар с огромна армия и бе щурмуван здраво, и че Луций Лукул, благодарение на своето мъжество, настойчивост и мъдрост освободи този град от много голяма опасност, свързана с обсадата.

21 Казвам също, че същият пълководец победи и унищожи големия и добре оборудван флот, който под водачеството на Серторий, обхванат от яростен плам, се беше устремил към Италия, че освен това Лукул срази многобройни вражи войски в множество сражения, и откри за нашите легиони път към Понт, който преди това бил затворен за римския народ от всички страни. Превзе с едното си появяване и присъствие Синопа и Амис, в които градове имаше царски дворци, великолепно украсени и пълни със съкровища, както и много други градове на Понт и Кападокия. А царят, лишен от царството на баща си и дедите си, бил принуден

²¹ Съюзният град Кизик се намира в областта Мизия, Пропонтида.

да се обърне като молител към други царе и други народи²². И всички тези подвизи били постигнати без никаква загуба на съюзници на римския народ и без ущърб в постъпленията на данъци и налози. Мисля, че тази похвала е достатъчна, и то такава, че вие, квирити, да разберете, че от тази трибуна и по подобен начин Луций Лукул не е хвален дори от противниците на законопроекта, който аз защитавам.

IX 22 Може би сега някой ще запита защо, след като това е така, тази война е толкова важна. Разберете, квирити, понеже въпросът ми се струва основателен. Първо, Митридат избяга от своето царство така, както се твърди, че някога прословутата Медея е побягнала от същия Понт, тя, казват, по време на бягството си била пръснала късове от тялото на брат си по онези места, по които баща ѝ щял да я преследва, та търсенето на разпръснатото тяло и бащината скръб да забавят скоростта на преследването. Така и Митридат по време на своето бягство оставил цялото огромно количество злато и сребро и скъпоценни предмети, които получил от предците си и самият той бил заграбил по време на предишната война от цяла Азия и бил струпал в царството си. Докато нашите войници особено усърдно събирали всичко това, царят се изплъзнал от ръцете им. Така скръбта забавила бащата на Медея в преследването, нашите войници пък - радостта.

²² Митридат се обърнал за помощ към своя син, царя на Боспор Кимерийски, и към зет си, царя на Армения Тигран.

23 В тревожното му бягство го приел Тигран, царят на Армения, ободрил го, вдъхнал му отново вяра, повдигнал съсипания му дух и съживил рухналите му надежди²³. Когато Луций Лукул пристигнал в царството на Тигран с войската си, множество народи се надигнали срещу нашия пълководец. Понеже бил внушен

страх у тези народи, които римският народ никога не е смятал да безпокои нито с военни действия, нито да ги напада. Освен това имало страшен и жесток слух, дълбоко вкоренен в съзнанието на варварите - че нашата войска била поведена срещу тях за да разграби техния най-богат и благоговеино почитан храм²⁴. И така, многобройни и силни народи се надигнали срещу нас обхванати от някакъв ужас и страх. Нашата войска пък, макар че била превзела града на царството на Тигран и спечелила няколко битки, все пак започнала да страда поради голямата отдалеченост на тези области и от копнеж по своите близки.

²³ Разказът на Цицерон не е много точен: Тигран посрещнал Митридат враждебно и в продължение на две години го държал в крепост като пленник. Отношението на Тигран към Митридат се променило към по-добро едва когато Лукул изискал предаването му.

²⁴ Възможно е храм в Барида, на пътя от столицата на Велика Армения Артаксата към Екбатана.

24 За тези събития тук няма да говоря повече. Работата приключила с това, че нашите войници поискали незабавно оттегляне от онези места, а не по-нататъшно настъпление²⁵. Митридат обаче събрал своята войска и нова войска от подръжници в царството си, както и големи спомагателни сили, изпратени му от много царе и народи. Както е известно, обикновено става така – цар в злощастие лесно привлича съчувствието на мнозина към себе си и най-вече на онези, които самите са царе или живеят в нечие царство, защото царското име им се вижда като нещо значимо и велико.

25 И така, Митридат като победен успял да извърши толкова много дела, колкото като невредим никога не се е осмелявал и да желае. След като се завърнал в царството си, той не се задоволил с този си неочакван късмет – че някога пак ще стъпи на тази земя, от която бил изгонен – а нападнал нашата велика и победоносна войска. Позволете ми на това място, Квирити, както имат навик поетите²⁶, които пишат за римските дела, да премълча нашето поражение, което е било толкова голямо, че не известието

²⁵ След разгрома на войските на Тигран под Тигранокерта (октомври 69 г.) Лукул, като завладял цялата страна на юг от река Тигър през лятото на 68 г. се придвижил към Артаксата, но поради горещините и недоволството във войската си бил принуден да отстъпи на юг. През това време неговите легати, намиращи се в Понт, се оказали в опасно положение.

²⁶ Гней Невий (III в.) автор на поемата "Пуническа война", и Квинт Ений (II в.) автор на "Анали", история на Рим. От тези поеми са запазени само фрагменти.

от сражението, а мълвата съобщила за него на пълководеца Лукул²⁷.

26 Тук сред тези страшни събития и ужасната ситуация на войната Луций Лукул, който все пак може би в някаква степен би могъл да поправи бедствието, принуден от вашата заповед – вие смятахте, че по древния пример срокът на военните пълномощия трябва да бъде ограничен - той разпуснал войниците, чиито срок на военна служба вече бил изтекъл, предал другите Манлий Глабрион. Много неща пропускам нарочно, но вие се досещате за тях и разбирате колко трудна трябва да е била война, която водят срещу нас силни царе, подновяват я неспокойни народи, подегат я още незасегнатите от война племена, накрая я приема нашият нов пълководец приема, след като старата ни войска е разбита.

²⁷ Става дума за поражението при крепостта Зела, което претърпял легатът Триарий (пролетта на 67 г.); римската пехота била унищожена.

*Argumentatio (3):**de imperatore deligendo [27-50]*

⌘ **27** Струва ми се, че казах достатъчно защо тази война е неизбежна поради самата ѝ природа и опасна поради значимостта ѝ. Остава, както изглежда, да се каже за пълководеца, който трябва да бъде избран за тази война и за твърде значимите дела, с които трябва да се заеме. Квирити, де да имахте толкова голямо изобилие от храбри и безупречни мъже, че това обсъждане да беше трудно за вас – кого именно смятате, че трябва да бъде поставен начело на толкова важна задача и на толкова голяма война. Но сега, когато Гней Помпей е единственият, който с храбростта си е надминал славата не само на своите съвременници, но дори тази на всички герои на древността, какво би могло да причини колебание в това дело, колебание в душата на когото и да е?

Scientia rei militaris [28]

28 Аз мисля, че у върховния пълководец тези четири качества трябва да са налице – вещина във военното дело, храброст, авторитет, военна сполука. И така, кой някога е знаел или е могъл да знае военното дело по-добре от Помпей? Кой друг още съвсем млад като е оставил училище и учение, по време на най-трудна война и с много жестоки наши врагове, се е отправил към армията на баща си, за да изкара военната си служба? Кой в самия край на младостта си вече беше войник във войската на върховния главнокомандващ и сам стана пълководец на огромна войска в началото на юношеството си?²⁸ Кой по-често от него се е сражавал с врагове, отколкото други са спорили в съда с противника си в речи, водил е повече битки, отколкото останалите само са чели за тях, изпълнил е повече държавни поръчения, отколкото другите са си мечтали; в младостта си е изучавал военното дело не чрез чужди съвети, а сам като началник на армия, не чрез поражения, а чрез победи, не като е пресмятал прослужени години, а триумфите си?²⁹ Най-накрая, има ли война, в която съдбата на държавата да не го е упражнила? Гражданската война, Африканската, Трансалпийската, Испанската (война срещу

²⁸ Съюзническата война 91-88 г. Помпей започнал военната си служба под знамената на своя баща, консула за 89 г. Гней Помпей Страбон. През 83 г., когато Сула се върнал в Италия от Азия, младият Помпей отишъл при него с два свои легиона, съставени от клиенти и бивши войници на баща му. Сула приветствал Помпей като император.

²⁹ Помпей празнувал триумф през 81 г., на 26-годишна възраст, по случай победата над нумидийския цар Ярба, и 71 г., след войната в Испания, но не по случай победата над Серторий, тъй като победа в гражданска война не давала права на триумф.

държави и твърде воинствени народи, събрани заедно), робската война, морската война, различни и противоположни видове и войни, и врагове - не само са водени от Помпей, но и са приключени успешно. Тези неща показват, че в областта на военното дело няма нищо, което да е убегнало от вещината на този мъж.³⁰

Virtus [29]

XI 29 А и какви думи могат да се намерят, достойни за храбростта на Гней Помпей? Може ли някой да добави нещо, било то достойно за него, или ново за вас, или нечувано от никого? Та той притежава не само качества, които се смятат от народа за единствените добродетели на пълководеца - издръжливост в трудностите, мъжество в опасностите, настойчивост в действията, бързина в довършването на делата, разум в предвиждането: с тези си качества този мъж превъзхожда всички всички останали пълководци, които сме виждали или чували!

³⁰ Когато се намирал под началството на Сула, Помпей нанесъл поражение на марианците в Сицилия 82 г. и в Африка 81 г. След смъртта на Сула той по поръчение на сената действал против Лепид на север в Италия 77 г. Възстановил комуникациите между Италия и Испания, нарушени от въстаналите галски племена. В качеството си на проконсул той от 77 до 71 г. успешно действал против Серторий и Марк Перпенна. Като се връщал от Испания, унищожил част от войските на Спартак. През 67 г. той разбил пиратите.

30 Свидетел е Италия, която самият победител Луций Сула признава, че е спасена благодарение на храбростта и помощта на Помпей. Свидетел е Сицилия, която Помпей спаси от опасващи я отвсякъде многобройни опасности не чрез ужаса на войната, а чрез бързината на плана си. Свидетел е Африка, която, притисната от многобройни вражи войски, била напоена със собствената им кръв. Свидетел е Галия, през която той като избягалите, отвори път за нашите легиони към Испания. Свидетел е Испания, която често виждаше повечето си врагове надвити и унищожени от него. Свидетел е отново и отново Италия, която, когато беше притисната от позорното и опасно робско въстание, поиска помощ от него, макар че той отсъстваше: с очакването на Помпей войната отслабна и утихна, а с пристигането му бе ликвидирана и забравена.

31 Свидетели сега вече са и всички земи и всички чужди племена и народи, най-сетне и всички морета както изцяло, така и всички заливи и пристанища на отделните брегове. Та кое място по цялото море през тези години е притежавало толкова сигурна охрана, че да е било защитено, или е било толкова отдалечено, че да е останало скрито? Кой е предприемал морско плаване без да излага себе си на опасност или от смърт, или от робство, при положение че му се е налагало да плава или през зимата, или когато морето е препълнено с пирати? Кой някога въобще е смятал, че тази война толкова голяма, толкова позорна, толкова стара³¹,

³¹ Победите на Марк Антоний Критски (102-100 г.) и на Публий Сервилий Ватия Изаврийски (78-74 г.) не са премахнали господството на пиратите. Действията на Марк

която се разделя и разпространява толкова нашироко, е възможно да бъде завършена било от всички пълководци за една година, било от един пълководец за всичките му години?

32 Коя провинция удържахте свободна от разбойници през тези години? Кои приходи ви бяха защитени? Кой съюзник защитихте? На кого помогнахте с вашата флота? Колко острови смятате, че са опустели? Колко много съюзнически градове - че или са изоставени от страх, или че са пленени от разбойници?

XII Но защо да ви припомням неща, станали далеч от вас? Било е някога това, било е присъщо на римския народ да се сражава далеч от родината, и да защитава с предните постове на държавата благоденствието на съюзниците си, а не своите собствени домове. Да казвам ли за това, че през тези години морето бе затворено за нашите съюзници, тъй като вашите войски са били прехвърляни от Бриндизий само през най-голяма зима? Да оплаквам ли пратеници, дошли при вас от далечни народи и попаднали в плен, при положение че и легати на римския народ ни се налагаше да откупваме? Да казвам ли, че морето не беше безопасно за търговците, при положение че под властта на пиратите попаднаха и дванадесет секири?³²

Антоний завършили с поражението му през 71 г. От този момент пиратите господствали в Средиземно море чак до 67 г.

³² Метонимия: двама претори, всеки от които в провинциите е съпровождан от шестима ликтори.

33 Да припомним ли, че Книдос или Колофон, или Самос, изключително знатни градове, и други, неизброимо много, са били завладени при положение че знаете, че вашите пристанища и то тези пристанища, благодарение на които живеете и дишате, са били под властта на разбойниците? Или може би не знаете, че пристанището на Каета, изключително многолюдно и пълно с кораби, е разграбено от пиратите пред очите на претора? А че от Мизен децата на същия този мъж, който по-рано там беше водил война с пиратите, са били отвлечени от пиратите?³³ Впрочем какво да оплаквам нещастieto в пристанището на Остия и онова петно и позор за държавата, когато почти пред очите ви флотата начело на която беше поставен консултът на римския народ, беше пленена и потопена от разбойниците?³⁴ Безсмъртни богове! Невероятната и божествена храброст на един единствен човек можа за кратко време да донесе толкова ярка светлина за държавата, че вие, които доскоро виждахте пред устието на Тибър флотата на враговете, не чувате вече за нито един разбойнически кораб дори при входа на Океана!³⁵

34 И, макар да виждате с каква бързина са извършени тези неща, все пак в речта ми не бива да ги пропусна. Има ли човек, който някога в стремежа си или да се заеме с отговорностите си, или да постигне печалба, за толкова кратко време е могъл да

³³ Пиратите похитили дъщерята на Марк Антоний Критски, когато тя пътувала към семейната им вила в Месина, виж Плутарх, "Помпей", 24.

³⁴ Името на този консул е неизвестно. Виж Дион Касий, XXXVI, 5.

³⁵ Гибралтар.

достигне толкова места, да извърши толкова дълги плавания, колкото бързо под водачеството на Гней Помпей за тази война направи нашият военен флот?³⁶ Кой в още не подходящо за плаване море³⁷ пристигна в Сицилия, разузна крайбрежието на Африка; а след това с флотата си пристигна в Сардиния и укрепил с най-сигурна охрана и флота тези три житни резерви за държавата?

35 После, след като се прехвърли в Италия, като двете Испания и Галия бяха подкрепени с гарнизони и флота, като също така бяха пратени кораби и по Илирийското крайбрежие, в Ахия и цяла Гърция, подсигури двете морета на Италия с огромни флотилии и изключително мощни гарнизони. А самият той, като тръгна от Брундизий, за четиридесет и девет дена присъедини цяла Киликия към владенията на римския народ. Всички, де що имаше пирати, отчасти бяха заловени и убити, отчасти се предадоха във властта и могъществото на този едничък човек. Той не отне и надеждата на критяните, които изпратиха при него чак в Памфилия пратеници с молба да ги пощади, да се предадат, а изиска заложници³⁸. И така тази война, толкова продължителна,

³⁶ Помпей отначало освободил от пиратите западната част на Средиземно море, а после пренесъл своите действия на Изток и ги завършил в Киликия, опорен пункт на пиратите. Прекарал в Киликия зимата на 67/66 г.

³⁷ Обикновено през зимата корабоплаването по Средиземно море се прекъсва

³⁸ След несполучливите действия на Марк Антоний Критски през 74-71 г. срещу критяните, които помагали на пиратите, командването било възложено през 68 г. на Квинт Цецилий Метел. По силата на Габиниевия закон от 67 г. Метел трябвало да е подчинен на Помпей, но той не се отказал от командването. Помпей изискал пратениците на Крит да се явят при него и изпратил в Крит свой легат да поеме командването от Метел.

разпростряла се на толкова голяма територия, от която страдали всички племена и народи, Гней Помпей подготви в края на зимата, започна в началото на пролетта, завърши в средата на лятото.

36 Това е божествената и невероятна храброст на пълководеца. Какво повече може да се каже за останалите подвизи, които преди малко започнах да споменавам, колко големи и колко многобройни са те ли? Понеже не само храбростта във война трябва да се изисква от един изключителен и съвършен пълководец, но много са и значимите качества, спътници и съпровождачи на тази храброст. И най-напред каква неподкупност трябва да притежават пълководците? Сетне каква умереност във всички отношения? Каква честност? Каква достъпност? Каква военна съобразителност? Каква човечност? Нека обсъдим накратко какви са тези качества у Гней Помпей! Понеже всички те са особено значими, квирити, ала могат да бъдат познати и разбрани по-лесно чрез сравнение с други неща, а не сами по себе си.

XIII 37 Та за какъв пълководец можем да смятаме човек, в чиято войска длъжността центурион се продава и се е продавала. Може ли да се очакват големи и важни за държавата замисли от човек, който като е получил от държавната хазна средства за водене на война, или ги е разпределил сред магистратите от желание да запази провинцията си, или поради

алчност ги е оставил в Рим, за да ги даде като кредит?³⁹ Вашето негодувание, квирити, дава да се разбере, че виждате кой е вършил подобни неща. Аз обаче никого не назовавам, поради което никоий не може да ми се разгневи, освен ако сам не пожелае да се издаде. И така кой не знае колко големи бедствия заради тази алчност, където и да е воювала, е претърпявала нашата войска?⁴⁰

38 Припомнете си какви бяха походите на нашите пълководци през всички тези години в пределите на Италия, през земите и градовете на римските граждани: тогава лесно ще разберете какво се случва при чуждите народи. Дали смятате, че през тези години са разрушени повече вражески градове от оръжието на вашите войници, или повече съюзни градове разорени от пребиваването на нашите войници в зимни квартири? Не може да сдържа войската си такъв пълководец, който сам себе си не сдържа, нито да бъде строг в осъждането този, който не желае другите да бъдат строги съдници към него.

39 Учудваме ли се още, че Помпей толкова много превъзхожда останалите, че легионите му пристигнаха в Азия по такъв начин, че нито един мирен жител не е пострадал не само от

³⁹ В това Цицерон впоследствие обвинява консула за 58 г. Луций Калпурний Пизон, бивш проконсул на Македония.

⁴⁰ Виж Цицерон, Писма, ad Qu. fr. I, 1. В това писмо Цицерон дава практически съвети на брат си Квинт за управлението на провинция Азия. В него между другото четем: “Да се грижи за изгодата и ползата на тези, над които е поставен, - такъв е дългът на този, който е поставен не само над съюзниците и гражданите, но също така и над робите и безсловесните твари.”

ръцете на толкова голямата войска, но дори и стъпките ѝ. Ние ежедневно разбираме чрез слухове и писма как неговите войници се държат в зимните си лагери: не само че никой не е принуден да издържа нашите войници, но Помпей не позволява това дори на този, който желае това. Тъй като нашите предци са искали домовете на съюзниците и приятелите да бъдат убежище за зимата, а не арена за алчността.

XIV 40 Хайде сега: обмислете в останалите му дела колко голяма е неговата въздържаност? Откъде смятате, че се е взела у него тази толкова голяма бързина и толкова невероятна скорост на придвижване? Та не някаква изключителна сила на гребците, нито някакво нечувано умение за корабоплаване, нито някакъв толкова неизвестен досега бърз вятър са го изпратили в най-отдалечени земи; Не са го забавили тези неща, които обикновено забавят другите пълководци: не го отвлича от набелязания му път нито алчност към някаква плячка, нито жажда за наслаждения, нито красотата на околностите – за удоволствие, нито прочутите градове - към желание за опознаването им, нито най-накрая умората - заради отдих⁴¹. Най-сетне на статуи, картини и другите украшения на гръцките градове, които другите длъжностни лица смятат в правото си да задигнат, той не сметнал, че е позволено дори да им хвърли едно око.

⁴¹ Помпей се задържал само в Атина; като принесъл жертва на боговете и държал реч пред народа, той продължил пътя си. Виж Плутарх, "Помпей", 27.

41 Затова сега всички хора по тези места гледат на Гней Помпей като на човек, изпратен не от нашия град, а спуснат им от небето. Сега най-сетне те започват да вярват, че римляните някога са били наистина така сдържани, а преди всичко това е изглеждало на чуждите народи невероятно и лъжливо предание. Едва сега блясъкът на вашата държава започва да носи светлина на тези народи. Сега разбират, че техните предци тогава, когато нашите длъжностни лица са се отличавали с такава умереност, основателно са предпочитали да служат на римския народ, отколкото те самите да господстват над други народи. По-нататък се говори, че достъпът до Помпей за частни лица е толкова лесен, че толкова свободно човек може да му се оплаче от нанесена неправда, че изглежда, че той, който превъзхожда с достойнство издигнатите люде, по достъпност е равен на най-незначителния човек.

42 Колко значим е разумът му, колко значима е убедителността му и богатството на неговата ораторска реч⁴², в която именно присъства някакво императорско достойнство, това вие, Квирити, често сте узнавали от самото това място. А с какво уважение се ползва неговата честна дума сред съюзниците, та всички врагове от всички народи я смятат за неприкосновена! Толкова голямо е доброжелателството му, че е трудно да се каже

⁴² “Моят връстник Гней Помпей, човек роден под щастлива звезда, щеше да постигне по-големи успехи в красноречието, ако жаждата му за слава не го беше подтикнала към воински подвизи. Той говореше с богато слово, ясно съзираще същината на делото, а изпълнението му се отличаваше с бляскавия тембър на гласа му и с изключителното достолепие на жестовете му”. Цицерон, "Брут", 239.

дали враговете, когато са се сражавали с него, са се бояли повече от храбростта му, или пък са ценели неговата кротост, когато са били победени от него. И кой се съмнява дали воденето на тази толкова голяма война трябва да се повери на този човек, който изглежда, че е роден по някакъв божествен промисъл да приключи всички войни на нашето време?

Auctoritas [43]

XV 43 И понеже авторитетът има голямо значение и във воденето на войни, и във военното командване⁴³, със сигурност никой не се съмнява, че същият този пълководец е пръв и в това отношение. Кой не знае, че във воденето на война има голямо значение какво мислят враговете и съюзниците за нашия пълководец, като знаем, че в такива ситуации хората са повлияни не по-малко от мненията и слуховете, отколкото от доводите на разсъдъка – те ги карат да презират, да се боят, да мразят, да

⁴³ *imperium militiae* В републиканската епоха понятието "империй" обхващало цялата власт на консулите и преторите, ограничена от колегиалността, от едногодишен срок, от интерцесии на народни трибуни и от правото на провокация (апелация) към народ, принадлежащо на римските граждани. Империй се изразява в право на ауспиции, военен набор и командване на армии, свикване на куриатни комиции, юрисдикция, принуда и наказания. Различават се *imperium domi*, т.е. съдебна власт в пределите на померия, и *imperium militiae*, т.е. пълна власт извън померия, в Италия и в провинциите. Магистрат, вече облечен с гражданска власт (*potestas*), получава империй чрез обнародване на куриатски закон (*lex curiata de imperio*). През I век куриатските комиции вече са загубили значението си и при обнародване на такъв закон символично гласуват 30 ликтори в присъствието на трима авгури. Под *imperium maius* (*imperium infinitum*) се разбира върховно командване с извънредни пълномощия.

обичат. И така кое име някога е било по-блестящо в света? Чии военни подвизи са били равни на неговите? За кого вие – понеже това най-вече създава авторитета - сте приемали толкова важни и толкова почетни решения?

44 Смятате ли, че има някакво място по света толкова пусто, че до него да не е достигнала славата на онзи ден, когато целият римски народ, събран на форума и във всички препълнени храмове, от които това място може да се види най-добре⁴⁴, пожела единствено Гней Помпей за пълководец на общата за всички народи война? И така, за да не говоря повече и за да не се основавам на примери на други пълководци колко е важен авторитетът по време на война – ще почерпя примери от различни прекрасни подвизи на самия Гней Помпей. В онзи ден, в който той бе назначен от вас за пълководец във войната с пиратите, само надеждата и името единствено на този човек се оказаха достатъчни от изключителна липса и високи цени на зърнените храни да последва толкова голямо поевтиняване на продоволствията, колкото продължителен мир и най-голямо плодородие на полята едва ли би могъл да донесе.

⁴⁴ Имат се предвид храмът на Веста и храмът на Диоскурите, които се намирали в подножието на Палатинския хълм, и храмът на Съгласието, в подножието на Капитолий.

45 След като вече ни беше сполетяла загуба в Понта в онова сражение⁴⁵, за което малко по-рано неохотно ви припомним, когато съюзниците ни бяха уплашени, а силите и увереността на враговете ни нарастваха, когато провинцията нямаше достатъчно силна охрана – вие, квирити, щяхте да изгубите Азия⁴⁶ само ако в онзи твърде опасен момент по божествен промисъл щастливата съдба на римския народ не беше довела Гней Помпей в тези земи. Пристигането му задържа и Митридат, окрилен от неочакваната си победа, забави и Тигран, заплашващ Азия с огромни войски. И кой ще се усъмни, че ще довърши войната чрез храбростта си този, който е извършил толкова много подвизи само чрез авторитета си? Кой ще се усъмни в лекотата, с която той с властта и войската си ще защити съюзниците и данъчните постъпления, когато ги е предпазвал и със самото си име и мълва за него?

XVI 46 Е, колко голям е авторитетът на Помпей пред враговете на римския народ не посочва ли самият факт, че от толкова отдалечени и толкова противоположни места за толкова кратко време всички се предадоха единствено на него? Макар на острова им да имаше наш пълководец и войска⁴⁷, пратениците от общността на критяните отидоха при Гней Помпей почти на края

⁴⁵ Има се предвид поражението, нанесено от Митридат на Триарий, легат на Луций Лукул. Виж Плутарх, "Лукул", 24.

⁴⁶ В действителност Митридат, като освободил своето царство от римляните, се заел с приготовления за война и Витиния страдала само от набезите на конницата му. Тигран, като влязъл в Кападокия, отстъпил в Армения като разбрал, че синът му се е обявил за цар.

⁴⁷ В това време Квинт Метел се намирал в Крит с три легиона.

на света, и му казаха, че всички критски градове желаят да се предадат именно на него. Какво? А няма същият този Митридат не прати при същия Гней Помпей легат чак в Испания? Помпей го е смятал винаги за пратеник⁴⁸, а тези, на които им беше неприятно най-вече, че е пратен при него, предпочитаха да бъде смятан за шпионин. И тъй, вече можете да си представите, квирити, и да прецените авторитета на Помпей, нараснал още повече благодарение на множество извършени подвизи и от множество ваши решения, колко силен ще бъде пред онези царе, колко силен – пред чужди народи.

Felicitas [47]

47 Остава ми само с боязън и накратко да кажа за военния късмет⁴⁹ (който никой не може да гарантира за самия себе си, но можем да помним и да припомним за друг човек, така както подобава хората да говорят за властта на боговете) на Помпей. Така смятам аз: на Максим, Марцел, Сципион, Марий⁵⁰ и други велики

⁴⁸ Тъй като в това време проконсул на Испания е бил Квинт Цецилий Метел Пий, действаш срещу Серторий, е било редно именно той да приема пратениците.

⁴⁹ За военното щастие като благоволение на боговете Епитетът "Щастливец" Felix, който Сула след своята окончателна победа е присъединил към своето име. Това бил израз на елинистичното учение за харизма, т.е. благоволение на боговете. Сула смятал, че го покровителства Венера (Venus Felix, Афродита); затова се наричал на гръцки Епафродит. Плутарх, "Сула", 34.

⁵⁰ Квинт Фабий Максим Кунктатор спасил Рим от Ханибал по време на Втората пуническа война. Марк Марцел превзел Сиракуза през 212 г. Дватамата са били консули по пет пъти. Сципион Емилиан превзел Картаген през 146 г. и Нуманция през 133 г. Гай Марий победил Югурта 106 г., кимврите и тевтоните 102 г. и 101 г.

пълководци не само заради доблестта, но и заради военния късмет многократно им е била поверявана власт и са им били поверявани войски. Понеже действително на всички най-издигнати мъже по божия воля им е бил пратен и някакъв късмет за величие и за слава, и за успешно изпълнение на важни дела. Но като говоря за сполуката, аз ще се изразя предпазливо: няма да казвам, че съдбата е подвластна нему, а ще кажа, че ние си спомняме миналото и се надяваме на бъдещето, та моята реч да не се стори на безсмъртните богове дръзка или неблагодарна.

48 И така нямам намерение да възхвалявам великите дела, които Помпей е извършил в мир и във война, по суша и по море, и с какво военно щастие, така че не само съгражданите му винаги са се съгласявали с неговите решения, съюзниците са го слушали, враговете са му се подчинявали, но дори ветровете и бурите са му помагали: казано накратко – никой никога не е бил толкова безсрамен, че да дръзне тайно да пожелае от безсмъртните богове толкова много и толкова велики дела, колкото и каквито безсмъртните богове са изпратили на Гней Помпей. Тази божия милост да бъде вечно с него и са го съпътства, квирити, вие трябва да молите и да желаете, както и правите, както заради общото благо и заради нашата държава, така и заради самия Помпей.

Обобщение [49]

49 Затова, при положение, че войната е и толкова необходима, че не може да бъде пренебрегната, и така значима, че трябва да бъде ръководена изключително старателно, и при положение, че можете да ѝ поставите начело пълководец, който притежава изключително познание по военното дело, изключителна доблест, преславен авторитет, извънреден военен късмет – още ли се колебаете, квирити, това толкова голямо благо, което ви е предоставено и дадено от безсмъртните богове, да го употребите за благото и величието на държавата?

XVII 50 Даже ако Гней Помпей в този момент живееше в Рим като частно лице, пак трябваше да бъде избран за пълководец и пратен за толкова важната война: а сега, при положение че към другите сериозни преимущества ползи се прибавя и това благоприятно обстоятелство, че Помпей е по самите тези места, че сам има армия, че веднага може да приеме другите армии от сегашните им началници⁵¹, какво чакаме? Или защо по-точно, на

⁵¹ Като получил върховното командване по силата на Манилиевия закон, Помпей трябвало да приеме войската от Луций Лукул, запазил си провинция Азия, от Маний Ацилий Глабрион, действащ във Витиния, и от Квинт Марций Рекс, проконсул на Киликия.

този човек, на когото ние, под водачеството на безсмъртните богове, за най-голямо щастие за държавата поверихме воденето на други войни, сега да не му поверим воденето и на тази война с царете?

Refutatio [51-68]

51 Но, ще ни кажат: най-прославеният и дълбоко предан на държавата мъж, удостоен от вас с най-големи почести, Квинт Катул, а също и човекът, притежаващ най-големи достойнства, почетно положение, богатство, мъжество и талант, Квинт Хортензий, са на противоположното мнение⁵². Техният авторитет в много случаи е бил много голям и трябва да е голям във вашите очи; признавам това; но в това дело, въпреки че ви са известни противоположните мнения на тези най-храбри и прославени мъже, ние все пак като оставим тези мнения настрана, можем да разберем истината на основание на самите събития и съображения на разума и толкова по-лесно, защото именно тези люде признават справедливостта на всичко казано от мен по-горе – и че войната е необходима, и че тя е трудна, и че само и единствено Гней Помпей съчетава в себе си всички прекрасни качества.

⁵² Квинт Лутаций Катул, консул 78 г., и Квинт Хортензий, консул 69 г., през 67 г. възразили против издаването на Габиниевия закон. През 66 г. били противници на Манилиевия закон.

Clottensius [52]

52 Какво казва Хортензий? Ако на един единствен мъж трябва да бъде дадена цялата власт, най-достоеен е Помпей, но все пак не трябва цялата власт да се предоставя на един човек. Остарели са тия речи, отхвърлени са от действителността в много по-висока степен, отколкото от думите. Та точно ти, Квинт Хортензий, с цялото изобилие на твоето богато и изключително дарования, убедително и красноречиво възрази в сената на храбрия мъж Авъл Габиний, когато той внесе законопроект за назначаване на един пълководец за войната с морските разбойници, и от ето това място ти твърде многословно говори против приемането на този закон.

53 Е, и? В името на безсмъртните богове, ако тогава римският народ беше сметнал твоя авторитет за по-значителен, отколкото своята собствена безопасност и своите истински интереси, щяхме ли и до днес да сме запазили нашата слава и нашата власт над света? Нима на теб това тогава ти се струваше власт - когато пратениците на римския народ, квестори и претори бяха взимани в плен⁵³, когато нито една провинция не можеше да

⁵³ Виж по-горе, 32, но там не се говори за квестори.

ни изпраща храни нито по частен път, нито официално; когато всички морета бяха затворени за нас, така че ние вече не можехме да пътуваме по море нито по лични, нито по държавни дела?

XVIII 54 Имало ли е някога по-рано държава, не говоря нито за Атина, някога властвала, казват, над доста голямо пространство море, нито за Картаген, който притежавал могъщ флот и морска мощ, нито за Родос, чиято слава в мореплаването е останала чак до наши дни, та съществувал ли е някога преди град толкова слаб или остров толкова мъничък, който да не е не могъл да защити сам своите пристанища, полята и някаква част от страната и крайбрежието си? А, кълна се в Херкулес, в течение на няколко години преди обнародването на Габиниевия закон, този римски народ, чието име, чак до наше време винаги е останало като непобедимо по море, е загубил значителна, по-точно, най-голяма част не само от своите доходи, но и от своето достойнство и държава.

55 Ние, чиито предци победиха флотата на цар Антиох и на цар Персей⁵⁴, и във всички морски битки разбиха картагенците, хора твърде изкусни и опитни в морското дело, ние вече не можем да си мерим силите и с пирати. Ние, които по-рано не само държахме в безопасност Италия, но и с авторитета на нашата

⁵⁴ Флотът на сирийския цар Антиох III бил унищожен от римляните 191 г. край бреговете на Йония. Флотът на последния македонски цар Персей се предал 168 г. на Гней Октавий.

държава можахме да гарантираме сигурността на всички наши съюзници в най-отдалечени места на земята, – тогава когато остров Делос, намиращ се толкова далече от нас в Егейско море, където идваха от всички страни търговци със стоки и с товари, остров много богат, но малък и незащитен, не познаваше страха⁵⁵, – ние бяхме лишени от достъп, не казвам вече до нашите провинции, до крайбрежието на Италия и до нашите пристанища, а даже и до Апиевия път⁵⁶. И през това време магистратите на римския народ не се засраиха да се изкачват на това тук възвишение⁵⁷, което нашите предци ни оставиха, украсено с останки от кораби и плячка, взета при победа над флоти!

XIX 56 Римският народ е смятал, че ти, Квинт Хортензий и тези, които мислеха като теб, имате добри намерения; но все пак същият този римски народ, когато се е отнасяло до всеобщото благополучие, е предпочел да се вслуша в гласа на своята болка, а не във вашия съвет. И ето, един закон, един мъж, една година не само ни освободиха от нещастие и позор, но и до известна степен ни върнаха истинската власт над всички племена и народи, по суша и по море.

⁵⁵ Понеже се намирал на средата на пътя от Европа към Азия, Делос имал голямо търговско значение; то нараснало още повече след разрушаването на Коринт 146 г. Въпреки твърдението на Цицерон, през 88 г. Делос бил разорен от Митридат, а през 69 г. завладян и ограбен от киликийския пират Атенодор. За водене на бойни действия по време на третата война на Рим с Митридат Лукул пристигнал с огромен флот, но римляните начело с Валерий Триарей пристигнали много късно за спасението на Делос.

⁵⁶ От Тарацина, Лаций до Синуеса, Кампания Апиевият път минава по брега на Тиренско ("Долното") море.

⁵⁷ За рострата по-горе.

57 На мен ми се вижда особено недостойно, не знам дали за Габиний или за Помпей, или и за двамата, което е по-вероятно, противодействието, което и досега се оказва срещу назначението на Авъл Габиний за легат, за което моли и което иска Гней Помпей⁵⁸. Дали този, който моли за това, не е достоен да получи за легат в тази толкова важна война избрания от самия него човек, докато другите наместници са си водели за легати когото са си искали за ограбване на съюзниците и за разоряване на провинциите; Нима сам Габиний, с чиито закон е гарантирано благополучието и достойнството на римския народ и на всички племена, трябва да бъде лишен от славата на този пълководец и на тази войска, на които той със своето разумно предложение предостави власт?

58 Та Гай Фалцидий, Квинт Метел, Квинт Целий от Лаций и Гней Лентул, чиито имена споменавам с уважение, след като са били народни трибуни, на следващата година са могли да станат легати⁵⁹. И защо само и единствено към Габиний изведнъж трябваше да са толкова праволинейни- именно той по време на самата тази война, която се води на основание на Габиниевия

⁵⁸ Правото да назначава легати принадлежало на сената. Габиниевият закон предоставил на Помпей правото да си избира легати, но Лициниевият и Ебуциевият закони не допускали вносителят на предложението за предоставяне на пълномощия сам да получи назначение по силата на своето предложение.

⁵⁹ Фалцидий, вероятно трибун и легат през 80-те години, Квинт Метел е вероятно Метел Критски, трибун 82 и легат 81, Квинт Целий от Лаций, вероятно трибун и легат през 70-те години, Гней Корнелий Лентул Марцелин, трибун 69 година, легат 68;

закон, при това от самия този пълководец и от самата тази войска, която пак той сам направи предложение пред вас да я гласувате, на всичко отгоре трябва да бъде в особено юридическо положение. Вярвам, че консулите ще докладват пред сената за назначението му за легат; но ако започват да се колебаят или да се затрудняват, сам се задължавам да внеса въпроса за разглеждане. И ничий враждебен едикт няма да ми попречи, докато имам вашата подкрепа да браня даденото ми от вас право и преимущество; няма да си съобразявам с нищо освен с интерцесия, но смятам, че и самите хора, които ни заплашват с нея, многократно ще размислят дали могат да прибегнат до такава⁶⁰. Според мен, квирити, в летописите на войната с морските разбойници ще се впише само името на Авъл Габиний като другар и съюзник на Гней Помпей, защото именно Габиний, на основание на вашето гласуване, възложи воденето на тази война на един човек, на Помпей, а той, като прие тази задача, успешно я изпълни.

Catulus [59]

XX

59

Остана изглежда да кажем още няколко думи за важното изявление на Квинт Катул. Когато той ви попита кой ще бъде ваша надежда, ако с Гней Помпей, на който поверявате цялата

⁶⁰ Като претор Цицерон имал право да докладва в сената. По негово предложение интерцесия е могъл да извърши негов колега или консул.

власт, се случи нещо, той бе щедро възнаграден за своята храброст и достойнство с вашия почти единогласен отговор, че тогава вие ще възложите надеждата си именно на него. И наистина той е толкова достоен мъж, че всяко дело, колкото и трудно и сложно да е то, той може и с разум да разреши, и с безкористие да извърши и с храброст да приключи. Но именно по този единствен пункт аз не съм съгласен с него: понеже, колкото е по-малка надеждата и колкото е по-малка продължителността на живота на този човек, толкова повече държавата трябва докато позволяват безсмъртните богове, да извлече полза от живота и доблестта на този велик човек.

60 “Но не бива да постъпваме против примерите и заветите на предците”, казва Катул. Няма да кажа, че нашите предци в мирно време винаги са се ръководили от обичая, а във военно - от ползата за държавата и винаги са прибегвали до необичайни мерки, ако така са изисквали необичайните обстоятелства; няма да кажа, че двете най-грандиозни войни, пуническата и испанската, са били завършени от един пълководец и че двата най-могъщи града, заплашващи нашата държава повече, отколкото всички останали, Картаген и Нуманция, са били разрушени пак от същия този Сципион; не ще припомням за неотдавнашните ваши и на вашите бащи решения, по силата, на които всички надежди на нашата държава бяха възложени само и единствено на Гай Марий, така че един и същ мъж ръководи война и с Югурта, и с кимврите, и с тевтонците. А за самия Гней Помпей, заради когото Квинт Катул не иска да допусне нищо необичайно, припомнете си колко много

необичайни решения бяха приети именно за него и при това с пълното съгласие на Квинт Катул.

XXI 61 Кое е толкова необичайно от това в тежък за държавата момент един юноша, при това частно лице, да набира войска? Той набра. Кой командваше тази войска? Той командваше. Води ли войната с голям успех? Води я. Какво може да е по-необичайно от предоставянето на империй и на войска на съвсем млад човек, чиято възраст далеч още не бе достатъчна за званието сенатор, от предоставянето на пълномощия в Сицилия и Африка и поръчението да води военни действия в тази провинция⁶¹? Той бе в тези провинции и прояви с изключителна безкористност, строгост и доблест; в Африка той приключи твърде трудна война и доведе оттам победоносна армия⁶². Чували ли сте някога за нещо по-необичайно от триумф за римски конник? А римският народ не само го видя със собствените си очи, но даже и с всеобщ възторг го наблюдава и го приветства⁶³.

62 Какво по-необикновено и необичайно като практика от това при наличието на двама много храбри и прославени консули да се възложи на римски конник воденето на твърде трудна и

⁶¹ През 80 г. Помпей бил на 25 години; за квестура се изисквала възраст не по-малко от 27 години, виж заб. 63.

⁶² След приключване на военните действия против марианците Сула заповядал на Помпей да разпусне своята войска и не се съгласил на триумф за Помпей.

⁶³ Право на триумф се предоставя само на магистрати с империй (претор, консул, диктатор).

опасна война в качеството му на проконсул⁶⁴? Той бил изпратен. И когато някои сенатори се сетили че не е подходящо да пращат частно лице като проконсул, Луций Филип⁶⁵, казват, се изцепил и рекъл, че със своя глас той го е изпратил не "вместо консул", а "вместо консулите". Надеждата, която възлагали на неговите успехи като държавен деец, била толкова голяма, че служебните задължения на двамата консули били поверени на храбростта на един младеж. Кое може да е толкова изключително колкото това – като бил предварително освободен от действието на законите спрямо него – избирането му за консул преди навършване на възраст, когато ще му бъде позволено от законите да заема каквато и да било друга държавна длъжност⁶⁶? Кое може да е по-невероятно от предоставеното на един римски конник постановление на сената за втори триумф? Всички необичайни постановления, от незапомнени времена приети за когото и да било, не са толкова многобройни, колкото тези, които пред очите ни бяха приети единствено само за Гней Помпей.

⁶⁴ През 77 г. консули били Децим Юний Брут и Мамерк Емилий Лепид. Има се предвид войната със Серторий. Помпей имал проконсулска власт.

⁶⁵ Луций Марий Филип, консул 91 г., привърженик на Сула. Виж Цицерон, "Брут", 173 "Но у Филип имаше качества, които, ако не го сравняваме с другите, изглеждат много похвални – голяма свобода в речта, много духовитости, находчиви хрумвания, ясно изложени мисли...ловък в размяната на остроумни реплики, даже малко жлъчен и злоречив". Игра на думи: pro consule проконсул и "вместо консул".

⁶⁶ Според Вилиевия закон 180 г. (lex Villia annalis) магистратури се дават само след военна служба с пауза от три години между всяка от тях: квестура не по-рано от 27 годишна възраст, едилство – 30, претура – 33, консулство – 36. Според Корнелиевия закон от 81 г. (lex Cornelia de magistratibus), квестура се предоставяла не по-рано от 29, претура (след задължителна 10-годишна пауза) – 39 годишна възраст, консулство – при навършване на 42, второ консулство само 10 години след първото.

63 И тези всички толкова много, толкова големи и толкова необичайни почести, оказани все на този същия Помпей, са произлезли от Квинт Катул и от други предостойни хора, принадлежащи към същото това сенаторско съсловие.

XXII Затова нека да помислят няма ли да излезе много несправедливо и недопустимо това, дето техните предложения за оказване почит на Гней Помпей са били винаги одобрявани от вас⁶⁷, а пък вашето становище за този човек и решението на римския народ да не бъдат одобрени от тях – още повече, че римският народ, като упражнява своето право сега може да отстоява своето становище за този човек дори срещу несъгласните с него, така че въпреки възраженията на тези хора, вие избрахте от всички именно единствено Помпей да му възложите да води войната против пиратите.

⁶⁷ В действителност от времето на диктатурата на Сула и от 70 г. народното събрание нямало значение при решаването на държавните дела, с които се занимавал сенатът. Тук ораторска уловка.

Excursus [64-68]

Populi Romani auctoritas [64]

64 Ако вие, като сте приели това решение, сте постъпили неразумно и не сте помислили за ползата на държавата, то стремежът им да управляват вашите чувства е напълно законен; но ако вие тогава се погрижихте за държавата по-добре, отколкото те, ако вие със собствените си усилия, независимо от тяхната съпротива, подарихте на нашата държава достойнство, а на целия свят спасение, то нека тези ваши управници най-накрая признаят и пред себе си и пред другите че трябва да се подчиняват на волята на целокупния римски народ.

А и в тази война в Азия против царе се изисква не само изключителна военска доблест, каквато Гней Помпей притежава в най-висша степен, но и много други високи душевни качества. Трудно е за наш пълководец, който се намира в Азия⁶⁸, Киликия, Сирия и в още по-отдалечени царства, да не мисли за нищо друго освен за врага и за своята слава. Та дори да се намират хора въздържани, съвестни и които умеят да се владеят, все пак никой няма да ги сметне за такива поради огромния брой алчни хора.

68 Ср. Цицерон, писмо Q. fr., I, 1, 19. Брат му Квинт Цицерон управлявал провинция Азия и пълномощията му били продължавани три години поред. Азия била обърната в провинция през 133 г. и се състояла от владенията на бившето Пергамско царство. Тя обхващала западните области на Мала Азия и крайбрежните ѝ острови. Преторите за 60 година били заинтересовани да им се предостави управлението на провинцията за 59 година.

65 Трудно е да се изрече на висок глас, квирити, колко ни мразят чуждоземните народи заради разпуснатостта, пороците и несправедливостите на хора, които ние в последно време им изпращаме облечени с империй. Как мислите, останал ли е в тези земи поне един храм, спрямо който нашите длъжностни лица са се отнесли с дължимо уважение като към светилище, останал ли е поне един град, който те са признали за неприкосновен, поне един дом, достатъчно яко заключен и защитен? Нашите магистрати вече търсят богати и благоденстващи градове, за да им обявят война под какъвто и да е предлог, само и само да имат възможност да го разграбят.

66 Аз с удоволствие пред всички бих обсъдил този въпрос с Квинт Катул и с Квинт Хортензий, забележителни и прославени мъже, защото те познават раните на нашите съюзници, виждат нещастията им, чуват оплакванията им. Как мислите, защо изпращате войска - дали в защита на съюзниците ни и против врагове, или пък под предлог на война с врагове срещу нашите съюзници и приятели? Ще се намери ли сега в Азия поне един град, който да може да удовлетвори изискванията и очакванията не казвам на пълководец или легат, ами дори на един военен трибун⁶⁹?

⁶⁹ При пътуванията на магистрата из провинцията всички разходи се поемали от населението. Ср. писмото Q. fr., I, 1, 9 "Кое друго би могло да е толкова изключително и толкова завидно качество, ако не твоята доблест, въздържаност, мекост и то не скрита в мрака и усамотението, а пред цяла Азия, пред очите на тази прославена провинция, и за тях да слушат всички племена и народи? Че твоите служебни пътувания не плашат хората, че разходите ти не ги разоряват, че пристигането ти не ги плаши? Че навсякъде където и да отидеш, могат да се видят прояви на най-голяма радост, и официално и у

XXIII Следователно даже ако имате под ръка човек, когото смятате способен да победи войската на царете, като влезе в сражение с тях, той все пак няма да се окаже подходящ за воденето на тази война с царете в Азия, ако той не е в състояние да удържи ръцете си, очите си и душата си от посегателство върху имуществото на нашите съюзници, от жените и от децата им, от украсите на храмовете и градовете им, от златото и съкровищата на царете.

67 Как мислите, има ли сред омиротворените градове поне един, който да е останал богат⁷⁰? Има ли сред богатите градове поне един, който на тези хора да им се струва омиротворен? Крайбрежните градове, квирити, молеха назначението на Гней Помпей не предвид само и единствено неговата военна слава, а предвид и неговата въздържаност. Та те са гледали как нашите претори с редки изключения, в продължение на години да се обогатяват за сметка на средствата, събирани за държавни нужди, докато техните така наречени флоти, като постоянно претърпявали поражения, инкасирали за нас единствено позор⁷¹. А сега? Нима тези противници на предаването на всички пълномощия на властта в ръцете на един човек не знаят от каква

частни лица, когато изглежда, че градът посреща защитник, а не тиранин, а домът гост, а не грабител?” Виж също и Att., V, 16, 2.

⁷⁰ Ср. писмата Att., V, 16, 2; Fam., XV, 4, 2.

⁷¹ Има се предвид главно дейността на Марк Антоний Критски.

алчност са обхванати хората, които заминават в провинциите, с какви разходи и при какви условия заминават.

Като че ли не виждаме, че Гней Помпей е велик не толкова със собствените си добродетели но и поради пороците на другите.

Alii auctores [68]

68 Затова не се колебайте да поверите цялата власт на Помпей, който в продължение на толкова години се оказва единственият човек, чието пристигане начело на армия в градовете на нашите съюзници им носи радост.

Но ако смятате за необходимо, квирити, да подкрепя предложението си с мнението на авторитетни хора, аз ще ви посоча човек, най-опитен във войни от всякакъв тип и в най-важни държавни дела, - Публий Сервилий⁷²; със своите подвизи по суша и по море той е заслужил като обсъждате въпрос за война, да признавате мнението му за най-авторитетно. Ще ви посоча Гай Курион, удостоен от вас с най-големи благодеяния заради най-славни подвизи и в най-висока степен надарен с дарования и мъдрост⁷³; ще ви посоча Гней Лентул, когото вие, като го удостоихте с най-висши длъжности, го признахте за човек с

⁷² Публий Сервилий Ватия Изаврийски, народен трибун 98 година, консул 79 година, проконсул на Киликия 78 до 74 година, победил пиратите край бреговете на Киликия.

⁷³ Гай Скрибоний Курион, консул 76 г., проконсул на Македония 75-73 г., чествал триумф след победата си над траките.

изключителна мъдрост и строгост⁷⁴. Ще ви посоча Гай Касий, който се отличава с изключителна неподкупност, искреност и непоколебимост⁷⁵. Затова вижте как ние спокойно като се основаваме на техните мнения, можем да отговорим на речите на хората, които не са съгласни с нас.

Peroratio [69-71]

1. Exhortatio Manilii [69]

2. Integritas oratoris [70]

XXIV **69** И тъй като това е така, Гай Манилий, преди всичко хваля и напълно подкрепям внесения от теб законопроект, твоето решение и твоето мнение; после те призовавам да останеш с одобрението на римския народ, верен на своето мнение и да не се боиш нито от насилие, нито от заплахи на когото и да било. Първо, струва ми се, ти си достатъчно храбър и непоколебим; второ, при вида на такова огромно множество, което тук, както виждаме, отново с такъв възторг за втори път облича с пълномощия същия този човек, нима можем да се съмняваме в истинността на делото и в своя краен успех? Сам аз обещавам и се задължавам пред теб и пред римския народ да посветя съвършено на това дело

⁷⁴ Гней Корнелий Лентул Клодиан консул 72 г., цензор 70 г., легат на Помпей във войната с пиратите; разбит от Спартак 72 г.

⁷⁵ Гай Касий Лонгин Вар, консул 73 г., разбит от Спартак 72 г.

цялото свое усърдие, ум, трудолюбие, дарование, цялото това влияние, с което аз се ползвам по благоволения на римския народ, т. е. на моята преторска власт, а също така и на моя личен авторитет, честност и постоянство.

70 Призовавам за свидетели всички богове и особено тези, които са покровители на това свято място⁷⁶ и вникват най-вече в мислите на държавните мъже; правя това не по нечия молба, не с цел да спечеля със своето участие в това дело благоразположението на Гней Помпей, не от желание да намеря в нечие мощно влияние защита от опасности или помощ при кандидатстване за почетни длъжности, затова защото опасностите аз лесно ще избегна със своята безкористност, доколкото човек може да гарантира за себе си; почести аз ще постигна не благодарение на един човек нито пък с речи от това място, а с цялото мое упорито житейско трудолюбие ако съм спечелил вашето благоволение.

71 Затова всичко, каквото предприех в това дело, квирити, твърдя че бе заради благото на държавата, и аз съм толкова далече от стремежа да спечеля нечие благоразположение, че даже си навлякох, разбирам, и явни и тайни неприятности от страна на много хора и при това без необходимост за мен лично, но от голяма

⁷⁶ Рострите били освещавани. Освещаването на град и храма магистратът извършвал след избирането си заедно с авгур и това освещаване се нарича инаугурация. Авгурът извършвал ауспиции, като разделял със своята тояга небето на четири участъци. Осветеното място се казвало *locus inauguratus* и *templum*.

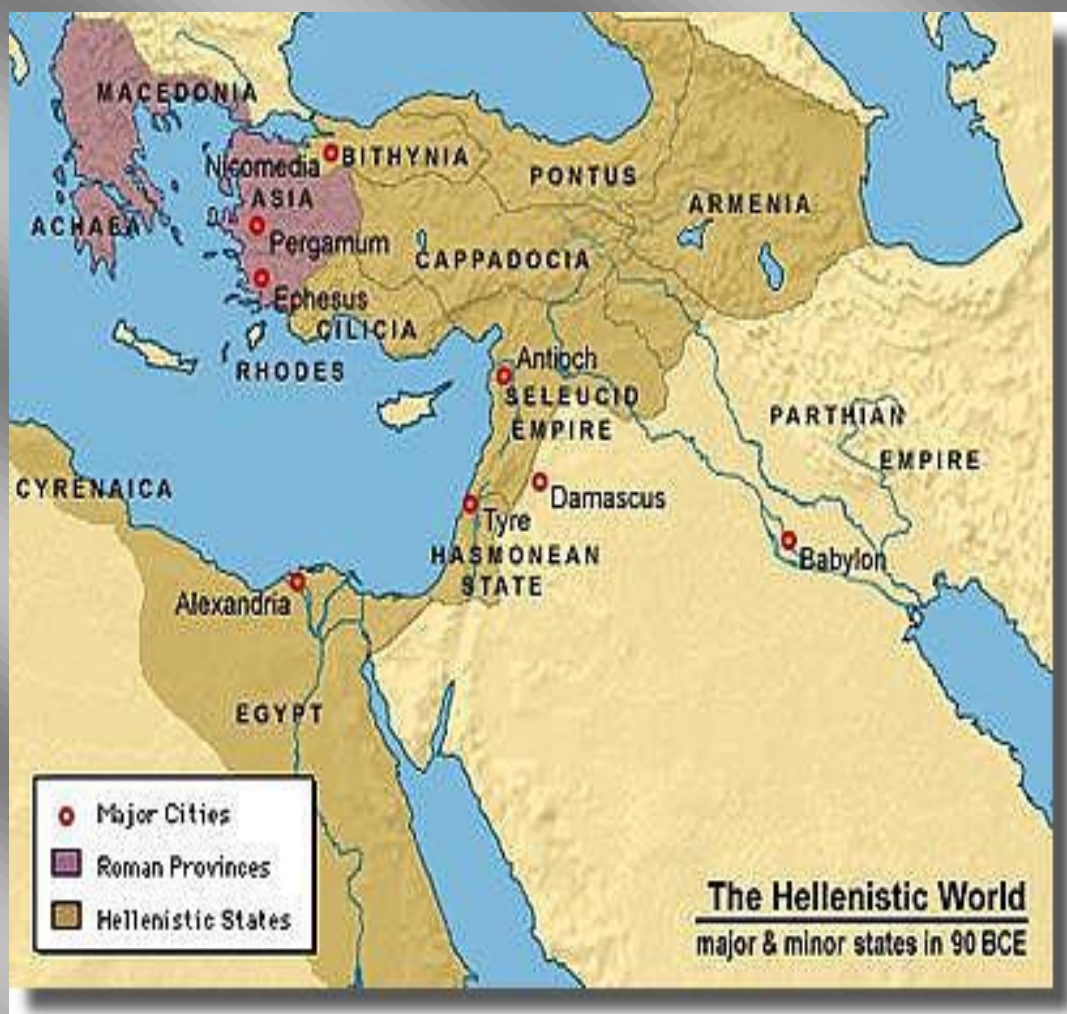

полза за вас. Все пак аз като бях удостоен от вас с почетна длъжност и като получих от вас, квирити, такива големи благодеяния, реших, че вашата воля, достойнството на държавата, благополучието на провинциите и на съюзниците за мен трябва да стоят по-високо от всички мои лични изгоди и сметки.

ПРИЛОЖЕНИЯ

1 Направления на похода на Помпей на Запад:

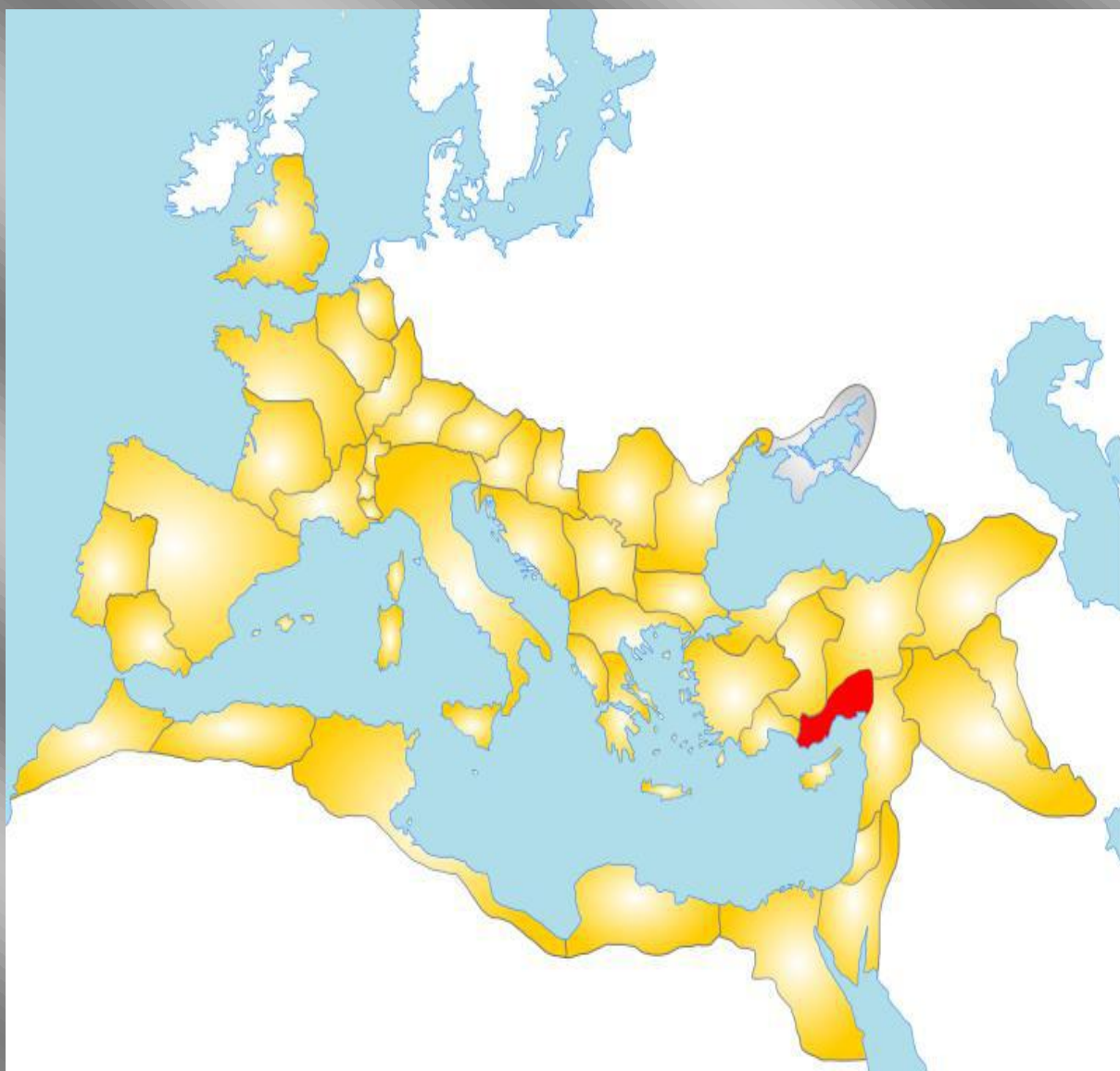
2. Карта на Боспорското царство:

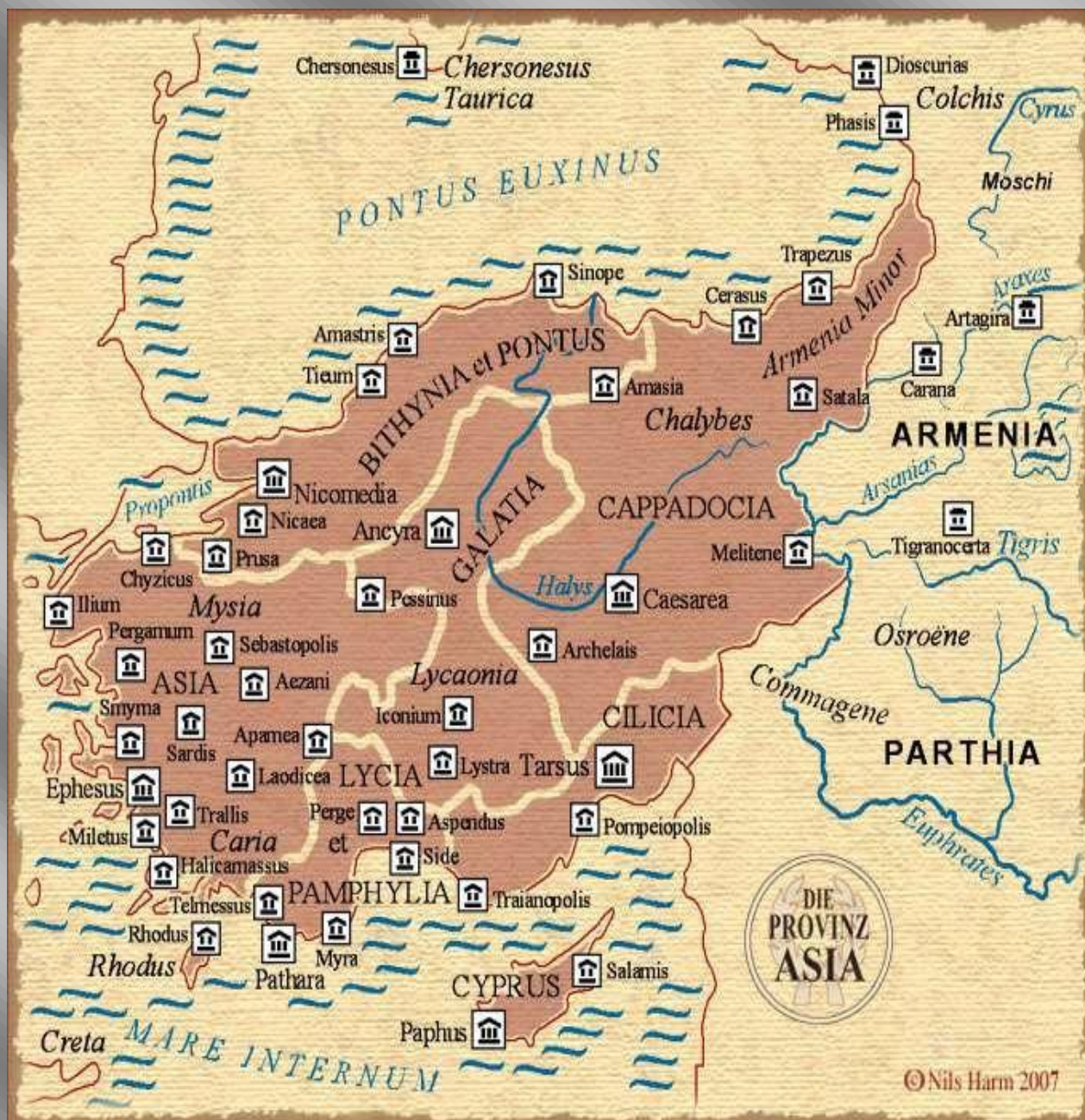
3. Местоположение на град Кизик:

4. Киликия в римско време:

5. Провинция Азия:

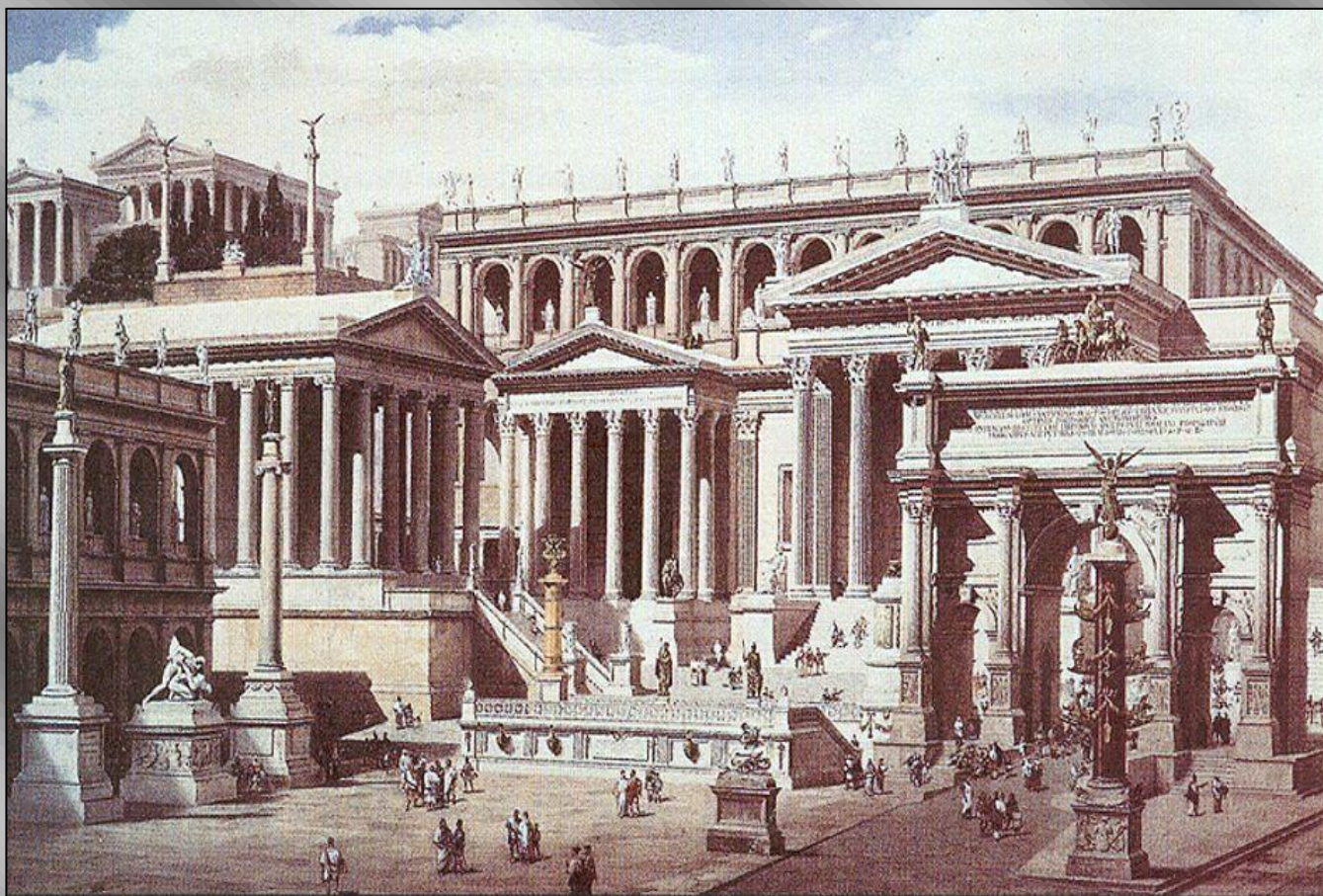
6. Исторические области в Малой Азии в Античности:

7. Границы на Армения:

Исползвани изображения

(1) *Помпей Велики – бюст, Лувъра;*

(2) *Митридат VЧ Евпатор – бюст,
Лувъра;*

Изготвили студенти от четвърти

курс, учебна 2008 – 2009 година:

Милена Василева

Зорница Кирилова

Мария Истаткова

Иван Илиев

Асен Подоров

Стефка Йончева

Венцислав Василев

Дизайн:

Асен Подоров

Ръководител на

упражненията:

Доц. д-р Чедялка Георгиева

